

8. Назарова В. В. Історико-культурне значення надгробків єврейського цвинтаря м. Глухова. *Часопис української історії*. 2019. Випуск 40. С. 135 - 141.

9. Назарова В. В. Резной декор надгробий єврейского кладбища г. Глухова, его символы, семантика и художественная ценность. *Українська некрополістика в контексті сучасного історіографічного процесу*. Матеріали третіх наукових читань. Глухів-Ніжин: ПП «Лисенко М.М.», 2019. С. 97 - 113.

ХУДОЖНИК О. КУРИЛАС: ПОРТРЕТИСТ ЛЕГІОНУ УСС

Степан Борчук
Василь Ільчишин

Утворення масових товариств і об'єднань «Просвіта», «Сокіл», «Січ», «Січові стрільці» було обумовлене бурхливим піднесенням українського національного руху наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. Провідну роль у них відігравали патріотична інтелігенція, студентство, селянська молодь, які прагнули наслідувати традиції українського козацтва й продовжити боротьбу за незалежність і соборність українських земель.

Організований у 1914 р. окремий структурний підрозділ австрійської армії Легіон Українських Січових стрільців потребував координаційного центру для національного, культурного та освітнього розвитку українських воїнів. Таким центром стала «Пресова квартира» УСС, створена у 1915 р. при Коші на Закарпатті в с. Замкова Паланка [3, с. 312-324].

«Пресова квартира Українських Січових Стрільців при запасному курені» у своїй діяльності керувалася Статутом Пресової квартири – «Правильник». У «Правильнику» було визначено таку структуру керівництва (старшини) Пресової квартири, яка складалася з чотирьох членів: «голови, містоголови, писаря і господаря», та зазначено обов'язки кожного з них. Згідно з документом, голову Пресової квартири призначала Українська бойова управа у погодженні з комендантом Запасного куреня УСС. Членів старшини Пресової квартири підбирав голова у погодженні з комендантом Запасного куреня і подавав Українській Бойовій управі на затвердження [1].

Представники керівництва мали об'єднувати тих стрільців, які мали творчі здібності, та приєднувати їх до діяльності Пресової квартири, створюючи відповідні умови для праці. Згодом із залучених членів формувалися окремі відділи товариства. Щомісяця члени товариства збиралися на т. зв. «сходини», де провідники окремих відділів подавали звіти старшині. Кожен з учасників міг за бажанням належати до декількох відділів [1].

Пресова квартира постійно змінювала свою дислокацію разом зі стрілецькими куренями. Незважаючи на це, налагоджений випуск стрілецьких видань у польових умовах відрізнявся якістю та різноманітністю. Серед них вагоме місце займали сатиричні видання, такі як «Самохотник», «Республіканський самохотник», «Бомба», «Самопал» та інші, що були насичені високохудожнім ілюстративним матеріалом. Це пояснюється тим, що при Пресовій квартирі працювали професійні

художники-графіки, такі як Ю. Буцманюк, Л. Гец, І. Іванець, О. Курилас, О. Сорохтей та інші [3, с. 312-324].

Митці працювали в польових військових умовах і це тільки додавало більшої виразності та правдивості їхній творчості, а також сприяло розвитку таланту молодих художників [3, с. 312-324].

Мистецьке угруповання УСС, яке діяло під час Першої світової війни, було для мобілізованих представників галицької інтелігенції тим середовищем, у якому, попри військовий час, продовжувало вирувати творче життя, зберігалось і підтримувалось відчуття національної самоцінності, розвивалися практично усі жанри мистецької творчості. Історико-суспільний контекст діяльності угруповання був визначальним фактором для формування специфіки творчого доробку його представників. Художники, які працювали в осередках художнього життя Легіону Українських Січових стрільців – Пресовій квартирі та Артистичній горстці – О. Курилас, І. Іванець, Ю. Буцманюк, О. Сорохтей, Л. Гец та ін., і водночас брали безпосередню участь у військових діях, ставили перед собою першочергове завдання задокументувати у творах образотворчого мистецтва події Першої світової війни у взаємозв'язку з українськими національно-визвольними ідеями та возвеличити звитягу воїнів УСС. Цей факт зумовив і своєрідну жанрову диференціацію їхньої творчості, – виокремилися твори на батальну тематику (найбільш ефективна форма відображення військового життя), портрет, пейзаж, сцени побуту (можливість зберегти на полотні щоденні моменти польового життя) та карикатура (специфічний жанр, пов'язаний з самвидавом Пресової квартири, в межах якого була змога виявити особливості побуту у стрілецькому середовищі у влучній гумористичній формі) [3, с. 312-324].

Очоловав прифронтову групу художників Осип Курилас, який народився 7 липня 1870 року в селі Острові, що в передмісті Щирця на Пустомитівщині. Родина батька – Петра Куриласа була багатодітною, батько – дякував і вчив дітей у народній школі. Бажаючи, аби юний Осип продовжив його справу, батьки віддали його на навчання до дяківської бурси. Однак тяга до малювання взяла своє, і у 1886 р. хлопець вступив до Львівської художньо-промислової школи. Тут майбутній художник вивчав техніку рисунка і малярства, закони композиції, історію мистецтва, а також українську, німецьку та польську мови. Заради підробітку малював на замовлення ікони та портрети міщан з фотографій. Через чотири роки міг поступати до Академії мистецтв, однак на це у родини не знайшлося коштів. Усе ж у 1898 році мрія Осипа збулася, і отримавши допомогу від старшого брата, який жив у Хорватії, він таки вступив до Краківської академії мистецтв. Тут малював картини, ілюстрації, а також до 35-річчя творчої діяльності намалював найзнаменитіший портрет Миколи Лисенка і зробив для нього різьблену раму. У 1903 році художник здійснив подорож Західною Європою (Відень, Дрезден, Прага, Будапешт), де відвідував картинні галереї. У 1906 р. Осип Курилас одружився з Валерією Скорхан (полькою за походженням). Однак з часом повернувся у рідний Щирець, де жив до початку Першої світової, поки не пішов добровольцем у лави січових стрільців. Був очільником мистецького відділу Пресової квартири. У цей час створив десятки портретів, жанрових картин, листівок і малюнків, які зображують та оспівують подвиги січовиків. У той час Курилас створює десятки портретів своїх побратимів та багато картин, в яких оспівує стрілецький героїзм. Зокрема в 1917 році створив портрет Олени Степанів. Також ілюструє сатиричні журнали «Самохотник»

«Бомба» та інші, малює шаржі і карикатури. Восени 1918 року Осип Курилас брав участь у львівській виставці УСС. Цю виставку відвідав митрополит УГКЦ Андрей Шептицький. На початку 1919 року разом із дружиною переїхав до Станіслава (Івано-Франківська), тут йому доручено було розробляти проекти січової шапки, одностроїв, відзнак. У травні повернувся до Львова. Також Курилас є автором різного роду святкових поштівок. На початку 1920-х років Курилас вів рисунок у художній школі, створеній Олексою Новаківським при допомозі митрополита Андрея Шептицького. А 1935 року, після смерті Новаківського, очолив школу. У ті роки здебільшого малює ілюстрації для книжок і часописів. Також ілюструє багато шкільних підручників. Помер художник в 25 червня 1951 року. Похований на Личаківському кладовищі [2].

Отже, творчість художника-портретиста О. Куриласа стала важливим доробком у збереженні пам'яті про події Першої світової війни та з метою увіковічення героїчних подвигів українського стрілецтва для майбутніх поколінь.

Література

1. Михалевич Віктор. Сатирична графіка художників Пресової квартири УСС О. Куриласа та О. Сорохтея. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/34901/1/V_Mykhalevych_Aktualni_pitanya_3_34.pdf (дата звернення: 12.11.2023).

2. Осип Курилас: січовий стрілець з фахом художника. URL: <https://dyvys.info/2021/02/14/osyp-kurylas-sichovyj-strilets-z-fahom-hudozhnyka/> (дата звернення: 12.11.2023).

3. Рожак-Литвиненко. Портрет митців у творчості мистецького угруповання Українських січових стрільців. *Культура України*. Сер. Мистецтвознавств: зб. наук. пр./ Харків. дер. ак. Культури, за заг. ред. В.М. Шейка. Харків: ХДАК, 2016. Вип. 53. 372 с.

ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Наталія Ткаченко

Культурно-історична спадщина - це ключовий елемент розвитку історичної свідомості, впливовий чинник формування української національної ідентичності та утвердження цінностей у суспільстві.

Культурна спадщина характеризується як «сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів матеріальної і духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення» [1, с 434]. Ці автентичні надбання уособлюють етнокультурну самобутність, відбивають внесок держави та її народів у розвиток світової цивілізації.

Історико-культурна спадщина, відображаючи досвід, норми, цінності різних поколінь, є відтворенням багатовікової історії розвитку суспільства. Як результат взаємовпливу різних культур протягом тривалого історичного періоду утворилося неповторне історико-культурне середовище – все те, що нас оточує та є надбанням нашого минулого. Різноманітні суспільства, події та впливи сформували місце, в